

Marie Nielsen
Kampen om Trotskij
(1937)

Marie Nielsen: revolutionär socialist

Vi svenska socialister vet i allmänhet mycket lite om arbetarrörelsens historia i våra närmaste grannländer. Vi känner till de berömda kvinnliga socialisterna, sådana som Kollontaj, Luxemburg, Zetkin, Krupskaja, Pankhurst och så vidare. Men vem känner till den danska socialisten Marie Nielsen? Ändå spelade hon en betydande roll i den danska arbetarrörelsen under en stor del av 1900-talet.

Marie Nielsen föddes 1875 och dog 1951. Hon spelade en viktig roll i den opposition som växte fram i den danska socialdemokratien under 1910-talet. Hon spelade en ännu större roll i samband med att den danska kommunismen föddes runt 1920 och hon spelade en avgörande roll i kampen mot stalinismen i den kommunistiska rörelsen i Danmark.

Hon föddes i ett torparhem i Herlev och var från 14 till 25 års ålder piga, för att sedan i tre år försörja sig på att städa åt andra. Trots usel lön och hårt slit, lyckades Marie Nielsen spara ihop till en lärarutbildning. 1908 tog hon lärarexamen och fyra år senare ämneslärarexamen.

Samma år som hon tog sin examen, blev Marie Nielsen medlem både i socialdemokratiska ungdomsförbundet och i partiet. Dansk socialdemokrati har, till skillnad från exempelvis den norska, aldrig befunnit sig till vänster inom den europeiska arbetarrörelsen, snarare tvärtom. Därför kom syndikalismen att bli ganska stark i Danmark som uttryck för opposition mot den reformistiska urartningen, vilket också är tydligt i Marie Niensens politiska utveckling.

Marie Nielsen räknades redan tidigt till vänstern inom arbetarrörelsen. Hon blev ofta anlitad som skribent och talare. Liksom på andra håll var dock oppositionen mycket heterogen och det krävdes år av klagörande och kamp innan den kommunistiska rörelsen fick fotfäste i Danmark.

Nielsen var inriktad på att samla oppositionen kring en tid-

ning för att senare kunna lämna socialdemokratien i samlad tropp. Men när socialdemokratien 1918 beslutade sig för att bedriva valsamarbete med Radikale Venstre – vänsterliberaler – gick hon ur partiet helt ensam. Konsekvens var kanske inte alltid Marie Niensens starka sida...

Våren 1918 bildade hon tillsammans med andra Socialistisk Arbejderparti, vars veckotidning *Klassekampen* blev språkrör för den nya vänster som växte fram. Klasskampen intensifierades i Danmark under 1918 och *Klassekampen* blev under en kort period dagstidning. Repressionen slog dock till och det nya partiet drabbades hårt. I samband med ett protestmöte och därpå följande bataljer med polisen greps partiets ledare, inklusive Marie Nielsen, samt ledande syndikalister. Nielsen dömdes till 18 månaders ”förbedringshus”, dvs. fängelse.

När hon efter avtjänat straff återvände till politiken hade partiet och tidningen hamnat i stora svårigheter. Motsättningar uppstod om eventuellt deltagande i parlamentariskt arbete. Här ställde sig Marie Nielsen, liksom Sylvia Pankhurst i Storbritannien, på en vänstersektaristisk linje och avvisade all beröring med parlamentarismen.

Under tiden bröt socialdemokratiens ungdomsförbund med moderpartiet och bildade 1919 ett vänstersocialistiskt parti. Dit anslöt sig Niensens motståndare i debatten om parlamentarismen och hon gick själv tillsammans med sina anhängare ihop med syndikalisterna. Men när den kommunistiska internationellen 1920 håller sin andra kongress får Marie Nielsen chansen att delta. Det är tack vare den berömde arbetarförfattaren Martin Andersen Nexø, partikamrat och nära vän, som hon får möjligheten att diskutera med Lenin och andra.

I början av 1920-talet arbetar hon för att samla arbetarrörelsens vänsterelement, från kommunister till syndikalister, i en gemensam organisation. Det resulterar i två kommunistiska partier fram till dess att ett enat DKP bildas på hösten 1923. Marie Nielsen tar sedan under 1920- och 30-talet gång på gång upp kampen mot den urartning som stalinismen medför. Det

ligger inte riktigt för henne att väga sina ord på guldvåg. Hon är bångstyrig och besvärlig.

Från hon med 1925 arbetar hon mycket intensivt med kvinnofrågor i ett fackligt sammanhang. Tillsammans med andra i Kvindelig Arbejderforbund bildar hon Arbejderkvinders Oplysningsforening, som blir en samlingspunkt för oppositionella kvinnliga socialister och aktivister. Marie Nielsen blir redaktör för tidningen *Kvindernes Oplysningsblad* med en upplaga på 2 000 exemplar. Hon tar initiativ till att föreningen ska föra fram krav som information om preventivmedel från 13 års ålder, avskaffande av straffet för fosterfördrivning och rätten till fri abort. Föreningen arbetar på bred front för dessa krav med hjälp av möten, demonstrationer och namninsamlingar. En viss framgång nås när en rådgivande sexualklinik inrättas 1932.

Under åren 1929 till 1932 står Marie Nielsen utanför DKP. Det beror dels på oenighet om hennes kvinnoarbete, dels på att hon nästan helt ensam stöder Trotskij när denne 1929 utesluts ur det ryska partiet. Hon uteslöts själv ur DKP men beviljades återinträde 1932, och kastade sig då återigen in i arbetet med kvinnofrågor. Men 1934 upplöstes Oplysningsforbundet och tidningen lades ned. Två år senare, 1936, är det dags för Marie Niensens nästa strid mot den allt starkare stalinistiska reaktionen. Ett nytt lagförslag i Sovjetunionen avskaffar då rätten till fri abort och premier införs till kvinnor som har fler än åtta barn.

Marie Nielsen blandar sig i debatten om de sovjetiska lagförslagen. När sedan DKP uttalar sitt stöd för de första Moskva-processerna mot gamla bolsjeviker, protesterar hon igen och utesluts för tredje gången ur DKP. Efter sin uteslutning sammanställer Marie Nielsen en broschyr om *Kampen om Trotski*. Under åren från 1937 och fram till sin död deltar Marie Nielsen, trots sjukdom och åldrande, i olika försök att samla den antistalinistiska vänstern i Danmark. Marie Niensens sista artikel trycks i *Det Ny Arbejderblad*, som publiceras av trotskisterna i Revolutionære Kommuniste.

Ett märkligt exempel på Marie Nielsens mod är när hon i samband med förvisningen av Trotskij och andra bolsjeviker vid årsskiftet 1928–29 ställer följande fråga till Röda hjälpen, en organisation som vid den tiden helt behärskades av stalinisterna:

”Vad kommer ’Röda hjälpen’ att göra för Trotskij och de andra idealistiska bolsjevikerna som har förvisats eller kastats i fängelse, och vars liv är hotade...?”

Marie Nielsen var inte någon teoretiker. Hennes starka sida var konsekvensen i kampen för att avskaffa både kapitalismen och kvinnoförtrycket. I stark motvind vägrade hon att ge upp sin ursprungliga revolutionära övertygelse. Hon stred först mot socialdemokratins urartning i reformism, sedan mot kommunismens urartning i stalinism och närmade sig slutligen den danska trotskismen som hon upprätthöll goda förbindelser med fram till sin död. Hon var en orädd och remarkabel förkämpe för arbetarkvinnorna och hela arbetarklassen.

Per-Olof Mattsson

Marie Nielsens intressantaste artiklar om kvinnokampen finns samlade i en bok som trycktes till 100-årsdagen av hennes födelse (*Revolution: Artikler om parti, klassekamp og kvinndekamp*, Tiderne skifter 1975). Urval och kommentarer: Morten Thing. Broschyren om *Kampen om Trotski* utkom 1937 på Frem Forlag och trycktes på nytt 1972 av Revolutionære Socialisters Forbund (numera Socialistisk Arbejderparti, Fjärde Internationalen).

Inledning

Processen i Moskva i slutet av 1936 mot en rad av Lenins gamla nära vänner och medarbetare med påföljande domar och straff är den direkta orsaken till att detta material om den i Sovjetunionen från 1923 pågående striden om Trotskij som sammanställts redan år 1924 publiceras.

När jag gör detta, och dessutom avser att fortsätta med en serie pamfletter, som ska belysa striden under 13 år mellan Trotskij och hans meningsfränder å den ena sidan och Stalin (delvis Zinovyjev) och meningsfränder å den andra, är två skäl avgörande för mig.

Striden är inte en intern rysk angelägenhet, utan har internationell karaktär, eftersom stridens kärna, kanske i viss mån beslöjad av många olika förhållanden, är den våldsamma kollisionen mellan den stalinistiska och nationalistiska teorin: socialismen är genomförbar i ett land, och trotskisternas fasthållande vid den marxistiska teorin: socialismens *fulla* genomförande är beroende av den sociala världsrevolutionen, åtminstone den sociala revolutionens seger i de viktigaste länderna. Trotskij har formulerat denna teori i slagordet: den permanenta revolutionen.

Att man också i Sovjetunionen anser att striden är av internationell natur kan ses i och med att alla kommunistiska partier genom Komintern är indragna i striden genom kravet på att från tid till annan fördöma Trotskij och hans uppfattningar.

Och detta är mitt andra skäl för att publicera den aviserade serien av pamfletter, det material som saknas angående striden och som belyser bägge åsiktsriktningarna, och den bristande ideologiska förberedelsen av medlemsmassorna genom ingående diskussion, innan man krävde att de skulle döma.

Här i Danmark har det inte ens funnits skuggan av material som varit tillgängligt för massan av medlemmar, och det har aldrig förts en diskussion om denna väldiga strid som har splittrat partier i andra länder och delvis har splittrat Komintern, i

och med att grunden för en ny och fjärde international är lagd, och som i Sovjetryssland har fört till så omfattande oppositionsbildningar att regeringen ansett det nödvändigt att ta till fysisk utrotning av ledarna.

Varför har jag inte tidigare sett till att publicera upplysande material?

Är man kommunist av övertygelse, binder den kommunistiska disciplinen ens handlingsfrihet.

Man måste genom inre överväganden nå fram till uppfattningen, att man måste *tala för kommunismens skull*, innan man talar, när man är med i ett Kominternparti.

Danmarks Kommunistiska Parti har nu dessutom gjort mig fri i och med att *sekretariatet* har uteslutit mig ur partiet på grund av ett tal som jag höll på ett medlemmöte där partiet i Köpenhamn skulle godkänna domar och avrättningar från processen i Moskva.¹

Och jag var inte överens med inledaren.

Internt har jag gjort enstaka försök att skaffa medlemmarna informationsmaterial som även belyser Trotskij och hans ståndpunkter.

Det kom 1924 en norsk representant för Komintern hit till Danmark för att, som han själv förklarade på ett medlemmöte, radera ut Trotskij's namn ur historien och för evigt skilja det från förbindelsen med Lenins namn.

¹ Jag vill i detta sammanhang offentligt meddela att uteslutningen ägde rum på regelvidrigt och oorganiserat sätt av bara de få ledarna i sekretariatet. Månader efteråt hade underorganisationerna ännu inte mottagit det "belastande" materialet mot mig, liksom offentliggörandet i *Arbejderbladet* den 8 september 1936 innehöll två notoriska osanningar och en oegentlighet. Jag har nämligen inte här i landet arbetat för en organiserad trotskistisk opposition, men jag har tigit med min övertygelse, *och jag har aldrig avgivit någon förklaring, varken i Danmark eller i Moskva, även om jag har stått under starkt tryck på båda ställena, mot Trotskij eller hans uppfattningar*. Oegentligheten finns i överskriften, i vilken man insinuerar att jag inte längre är kommunist. Men den danska partiledningen kan varken göra till eller från för att ändra mina uppfattningar – de blir vad de var, marxistiskt kommunistiska.

Jag hade den gången genom internationella informationskällor (*Internationale Pressekorrespondenz* och *Kommunistiske Internationale*) redan samlat det material som publiceras i den här pamfletten. Diskussionen i Sovjetunionen fördes ännu på den tiden relativt fritt, och det fanns i tidskrifterna också inlägg från oppositionens sida, men för de flesta danska arbetare var stoffet otillgängligt eftersom det inte fanns någon dansk utgåva.

På medlemsmötet talade jag emot Kominterns representant och krävde informationsmaterial för våra medlemmar.

Det utlovades då att det skulle utkomma en bok mot Trotskij på norska, och i den skulle jag som tillägg få publicera det av mig insamlade materialet.

Boken utkom inte.

Jag översatte från tyska John Reeds bok *Tio dagar som skakade världen*.

Om denna bok har Lenin i förordet skrivit: ”Detta är en bok som jag skulle vilja se publicerad i miljoner exemplar och som borde översättas till alla språk. Den ger en sanningsenlig och livfull skildring av händelser som är av största betydelse för förståelsen av vad den proletära revolutionen och proletariatets diktatur egentligen är.”²

Boken utges emellertid inte längre efter Lenins död och är under den åsiktsstrid som uppstod i Sovjetunionen förbjuden som undervisningsmaterial, eftersom Lenins och Trotskijns namn är mycket nära förbundna genom hela boken, medan några andra av de gamla bolsjevikerna framstår i sämre ljus på grund av deras vacklan under de första revolutionsdagarna.

Man kom 1932 till mig från Danmarks Kommunistiska Parti och bad om manuskriptet till denna bok. Det utlovades att den skulle utges till Sovjetunionens 15-årsdag.

Boken utkom inte. Och trots talrika uppmaningar från min sida har jag under de fyra åren inte lyckats få tillbaka manu-

² [Citeras efter John Reed, *Tio dagar som skakade världen*. Stockholm 1967, s. 17. Översättning av Olle Moberg.]

skriptet.

Trotsky kom 1932 till Köpenhamn på inbjudan av den socialdemokratiska studentgruppen för att tala om det socialistiska uppbyggandet i Sovjetunionen – ett enastående tillfälle för danska kommunister att själva höra – själva höra – själva värdera – och få bevis för riktigheten i Arbejderbladets påstående: att han *förtalade* Sovjetunionen.

Men DKP:s medlemmar blev av partiledningen *mobiliserade till gatudemonstration den kvällen*, några varnades för att gå till mötet, bland annat jag.

Jag gick dit och hörde det tydligaste kommunistiska föredraget om de väldiga resultat som Sovjetunionen hade uppnått under den första femårsplanen som jag någonsin har hört. Inget angrepp på Stalin och inget indragande av den pågående striden i föredraget.

Men utanför bullrade de danska kommunisterna och skrek: Ned med Trotsky!

De visste inte, vad de gjorde!

Det medlemsmöte som inkallades efter processen i Moskva gav mig på nytt ett överväldigande intryck av den djupa okunighet som finns bland kommunistiska partiets medlemmar när det gäller de problem som utgör bakgrunden till Moskvaprocessen.

De godkände dödsdomar och fördömde. I verkligheten visste de inte, vad de gjorde.

Inom det danska partiet, där kanske inte en enda av de ledande i partiet hade verklig kunskap om åsiktskampen i RKP (ryska kommunistpartiet), uppstod det efterhand en fast praxis i samband med angreppen på Trotsky, i och med att man började med meningsskiljaktigheterna i den ryska socialdemokratien före 1903 och fortsatte vidare att framåt i tiden försöka visa att Trotsky alltid hade stått emot Lenin och Lenin emot honom. När man på det sättet förvanskade historien, fränkände man Trotsky varje revolutionär egenskap, och efter hand som partiet kom att bestå av nya och yngre medlemmar, som ändå

inte kände till den ryska revolutionens historia, frånkände man honom även varje andel i revolutionen, försvaret av den och av uppbyggnaden och organiseringen av den röda armén.

För att kasta ljus över några av dessa historiska förvanskningar vill jag anföra några iakttagelser, som jag hade tillfälle att göra som deltagare i Tredje internationalens andra kongress som hölls i Moskva 1920.

För varje betraktare framgick det mycket tydligt vilken omåttlig betydelse de ryska arbetarna tillmätte Trotskij. Överallt på alla gator, platser och möten sågs hans bild sida vid sida med Lenins. Man såg också de andra bilderna, men inte alls i samma överväldigande utsträckning som Lenin och Trotskij – Trotskij och Lenin.

Man har ibland sagt att Lenin var revolutionens huvud, medan Trotskij var handen som omsatte teorin i praktik, men det är inte helt rättvist mot Trotskij, som själv är en övermåttan skarpsinnig teoretiker, och som från samma dag som Lenin åter stod på rysk mark (1917) helt och hållet var enig med honom i hans syn på förhållandena och den politik som måste föras.

Men han var dessutom en i högsta grad begåvad organisator, som också kunde skapa ordning och ordnad rörelse också där det såg mest kaotiskt ut. Ofta kunde han svara Lenin, när denne sade: Vi borde ha gjort detta, med ett: Det är redan gjort.

John Reeds bok *Tio dagar som skakade världen* är fylld av konkreta exempel på den våldsamma revolutionära kraft som strömmade ut från denne man.

Jag fick flera gånger bevis på den nästan fatalistiska tro man hade på att om bara Trotskij fått i uppgift att ordna en sak, så blev den också ordnad.

På väg från Murmansk till Petrograd talade jag lite med en röd officer som också reste med. Han talade om för mig att det ännu tre år efter revolutionen rådde fruktansvärda förhållanden i transportväsendet, det hade för närvarande blivit till den största fara för revolutionen, men han tillade: Nu har Trotskij

fått transportväsendet under sig, då ska det nog bli ordning. Jag svarade: Ja, men han har ju den röda armén, som är en lika stor fråga och lika viktigt, dessutom är han ju nu vid den polska fronten?

Men han svarade förtröstansfullt: Han kan övervinna så mycket. Han får ordning på det.

I Moskva var det något problem mellan kongressdelegaterna och hotellet vi bodde på. Delegaterna samlades – och klagade. Jag sade till en från Danmark mig bekant ryss, som bodde tillsammans med oss: Av vilken orsak kan vi inte få saken ordnad? Han svarade: Det blir den också. Trotskij har fått överta den.

Att Lenin hade fullt förtroende för Trotskij framgår av flera händelser.

Med hänsyn till de stora uppgifter han hade att lösa, krävde han ofta mycket omfattande fullmakter, vilket Lenin alltid hjälpte honom att få igenom i folkkommissariernas råd eller i andra ledande institutioner. Speciellt stödde han honom alltid kraftigt när det gällde den röda armén.

Också ett annat förhållande visar Lenins *obegränsade* förtroende. Trotskij var nog den flitigaste av alla revolutionens skribenter. (De viktigaste är Lenin, Trotskij, Bucharin, Zinovjev och Radek.)

Och alla hans skrifter och böcker utkom på det statliga förlaget, varifrån de *omedelbart* skickades vidare ut i världen som kommunistiska läroböcker.

Några av hans böcker, exempelvis *Vår revolution* och *Resultat och framtidsutsikter*, användes som läroböcker för ungdomen i Sovjetunionen.

Folkmassornas entusiasm för honom såg jag ett exempel på när den röda armén och den beväpnade folkmilisen paraderade på Röda torget i Moskva till den internationella kongressens ära.

Trotskij stod många timmar på tribunen medan massorna defilerade förbi. Han talade och hälsade. Hans röst klingade långt ut över den stora platsen med de tiotusentals demonstran-

terna, vilka i gengäld hälsade honom med ändlösa ovationer.

På den sista kongressen fick man ett djupt intryck av den överlägsenhet och kapacitet som präglade den ryska delegationen i motsats till västeuropéerna. Här var hela den stab av gamla bolsjeviker som deltagit i revolutionen och som nu försökte att leda det mäktiga riket i socialistisk riktning.

Men dessa människor var inte alls av den sorten som blint följer en ledare, och även om Lenin själv också på grund av sin andliga överlägsenhet till revolutionens lycka fick dem att dra åt samma håll, gick det inte att klara saker och ting utan ibland mycket våldsamma diskussioner som det enda medlet för att få ordning på sakerna, men när beslutet var fattat, och minoriteten böjde sig, blev den inte betraktad som mindre kommunistisk för att den hamnat i minoritet, och ingen blev av den orsaken utesluten ur partiet eller avförd från partiarbetet. När Lenin blev sjuk och inte längre kunde delta i arbetet, började de första tecknen på upplösning att visa sig i den ledande bolsjevikgruppen. Kanske har tanken på vem som skulle bli Lenins efterföljare spelat in. Trotskij var den mest populära mannen efter Lenin bland folkmassorna, men de gamla bolsjevikerna ville inte se honom på Lenins plats.

Ännu medan Lenin var i livet, men oförmögen att göra sitt inflytande gällande, bröt kampen mellan grupperna ut 1923.

Det var en kris i det kommunistiska partiet som var anledningen, och från första början såg det ut som om det "gamla blocket" i enighet skulle kunna avvärja krisen, men när det blev dags att genomföra de fattade besluten brast sammanhållningen och två grupper stod fientliga mot varandra.

Partikrisen 1923

Partikrisen 1923 hade sin materiella grund i en ekonomisk kris, under vilken industrin inte kunde få avättning för de producerade varorna på grund av allt för höga priser. Arbetarnas villkor förvärrades. Det utbröt allvarliga strejkrörelser och bonde-

oroligheter, och det kommunistiska partiet hade varken kontakt med eller inflytande över dessa strejker och oroligheter.

Hittills hade sådant inte förekommit.

Inom partiets ramar visade sig orostecken. Fraktioner ("Arbetarnas sanning" och "Arbetargruppen") uppstod som starkt kritiserande försökte att ändra förhållandena i partiet, hittills hade en stark byråkrati hållit nere all kritik.

Dessa förhållanden utgjorde utgångspunkten för brevet från "De 46" till RKP:s centralkommitté. Däri riktade man uppmärksamheten på att den nuvarande kursen innehöll faror för både folk och parti.

Samhällsekonomer, bland dem Smirnov, Pjatakov, Osinskij och Preobrazjenskij, kritiserade den ekonomiska politiken och krävde att beslutet från tolfte partikongressen om utarbetandet av en samlad ekonomisk plan nu ska genomföras.

Brevskrivarna, bland vilka Trotskij återfanns, krävde dessutom att vissa demokratiska säkerhetsåtgärder skulle införas i partiet. De viktigaste kraven var: lättare för arbetare att bli medlemmar i partiet. Grundlig förnyelse av den gamla partiapparaten, nyval till underinstanserna, diskussionsfrihet inom partiet och att val genomförs till alla partiinstanser.

En häftig diskussion följde.

Men det gamla bolsjevikiska gardet med Zinovjev, Stalin och Rykov i spetsen var allt för kloka för att inte se att "something var rotten", och *centralkommittén* antog den 5 december 1923 *enhälligt* ett förslag till demokratisering av förhållandena i partiet. I förordet förklaras det så här:

Arbetardemokrati innebär alla medlemmars rätt och plikt att fritt diskutera partilivets viktigaste frågor. Dessutom innehåller den medlemmarnas rätt att välja alla ledande funktionärer och kommittéer.

Men – fortsätter det – arbetardemokratien förutsätter *inte rätt till fraktionsbildning*, vilken för ett *styrande parti* skulle vara ytterst farlig, eftersom den hotar också *regeringen och statsapparaten med splittring*... För att undvika partigrupperingar är det nödvändigt att de ledande partiorganen med förståelse lyssnar på partimed-

lemmarnas röst och inte betraktar all kritik som fraktionsanda, varigenom ärliga och disciplinerade kamrater tvingas att träda i bakgrunden eller bilda fraktioner...

Den tionde och tolfte partikongressen har föreskrivit inskränkningar av arbetardemokratien (förbud mot fraktionsbildning, begränsad intagning, en viss tids medlemskap innan medlem kan väljas till vissa partifunktioner, sekreterare, gruppleddare, valets bekräftande av närmast högre instans).

Även om det ännu under den nya ekonomiska politikens epok är nödvändigt att behålla vissa inskränkningar, är det också baserat på de senaste erfarenheterna nödvändigt att underkasta dessa bestämmelser en revision, exempelvis kan det under inga omständigheter tillåtas att bestämmelsen om bekräftande av sekreterare förvandlas till en rätt att *utnämna* sekreterare.

I kampen mot den felaktiga användningen av partiets riktlinjer och för ett verkligt genomförande av en arbetardemokrati, varigenom medlemsmassan säkras inflytande på hela partipolitiken, måste man i första hand genomföra följande försiktighetsåtgärder:

1) Det måste noga övervakas att *val* av alla funktionärer med ovan nämnda inskränkningar genomförs. Det kan inte tillåtas att personer utnämns mot organisationens vilja.

2) Alla viktiga partipolitiska frågor skall – för så vitt det inte råder undantagstillstånd – föreläggas particellerna och det samlade partiet till bedömning. Nätet av diskussionsklubbar måste utvidgas. Det bör inte förekomma att man på ett oriktigt sätt åberopar sig på ”partidisciplinen” när det gäller medlemmarnas rätt och plikt att fatta beslut i den aktuella frågan.

3) Det är nödvändigt att få med nya funktionärer ur arbetarnas led i arbetet.

4) Med särskild uppmärksamhet måste man ge akt på att den kärna av partikamrater som närmast kommer i beröring med de bredare massorna tillägnar sig den riktiga partilinjens.

5) Det måste i praktiken genomföras att partiorganen obligatoriskt avlägger räkenskap inför medlemmarnas breda massa i

den organisation där de är valda.

6) Uppfostran av medlemmarna, särskilt av de unga, måste främjas utan varje form av institutionell anhopning.

7) Bättre informationsförhållanden. Det måste organiseras gemensamma konferenser för alla arbetsområden i kommittéerna på central nivå, i provinserna, i guvernementen och i distrikten. Pressen måste utnyttjas bättre.

8) Till nästa partikongress läggs förslag fram om inkallande av halvårsvisa kongresser för guvernement och provinser.

9) Slutligen uppmanas alla particeller och konferenser i distrikt, räjonger och guvernement att systematiskt förnya partiapparaten *underifrån* och placera sådana människor på ansvarsposterna som verkligen är i stånd att säkra den partimässiga demokratin.

Oppositionen fick således alla krav som gällde partidemokratin uppfyllda, delvis också sina krav på statens ekonomi och politik i varje fall på papperet.

Diskussionen skulle nu rimligen ha ebbat ut, om inte några underinstanser hade protesterat mot centralkommitténs allt för stora eftergifter och saboterade besluten, vilket återigen gav Trotskij anledning att skriv sitt öppna brev till ett möte för partiarbetare i Moskva. Eftersom detta brev ofta används här hemma *mot* Trotskij av människor som inte har läst det, ska jag ta med det i sin helhet i översättning från *Inprekorr (Internationale Pressekorrespondenz)*.

Den nya kursen

”Moskva 8 december 1923

Jag hade verkligen hoppats att vara återställd i tid för att kunna delta i diskussionen om partiets inre situation och nya uppgifter. Men min sjukdom tycks vara längre än vad läkarna förutsett och jag ser mig alltså tvungen att framlägga mina synpunkter skriftligt.

Politbyråns resolution om partiets organisering är av utom-

ordentlig betydelse. Den anger att partiet kommit till en viktig vändpunkt på sin historiska bana. Vid vändpunkterna krävs, som påpekats på många möten, ett stort mått av försiktighet, men det krävs också fasthet och beslutsamhet. Varje tveksamhet och vaghet vore vid detta tillfälle detsamma som den värsta oförsiktighet.

I sin benägenhet att överskatta den ledande apparatens roll och underskatta partiets initiativkraft, har några konservativt sinnade kamrater kritiserat politbyråns resolution. Centralkommittén, säger de, har påtagit sig omöjliga förpliktelser. Resolutionen kommer bara att skapa illusioner och endast få negativa återverkningar.

Detta synsätt röjer en djup byråkratisk misstro mot partiet. Hittills har tyngdpunkten felaktigt varit förlagd till apparaten. CK-resolutionen hävdar att den hädanefter bör ligga i alla medlemmars aktivitet, initiativ och kritiska anda, medlemmar som utgör proletarietets organiserade förtrupp.

Den innebär inte att partiapparaten fått till uppgift att dekretera, skapa eller upprätta den demokratiska regimen. Partiet självt kommer att förverkliga denna regim. Kort sagt: *partiet måste underordna sin egen apparat under sig självt*, utan att upphöra att vara en centraliserad organisation.

I den senaste tidens debatter och artiklar har det understrukits att den 'rena', 'totala', 'ideala' demokratin är omöjlig att förverkliga och oförenlig med ett massparti, och att den inte kan utgöra ett mål i sig i högre grad än partiapparaten. Demokratin och centralismen är två sidor av partiets organisering. Det gäller att harmoniera dem på ett riktigt sätt, dvs. på ett sätt som svarar mot situationen. Under den senaste perioden har balansen kullkastats till förmån för apparaten. Partiets initiativ inskränktes till ett minimum. Härigenom uppkom vanor och metoder inom ledningen som står i bjärt kontrast till den anda som bör råda i proletarietets revolutionära organisation.

Den överdrivna centraliseringen av apparaten gav upphov till en *ohustkänsla*, en olustkänsla som i partiets ytterlighetsflygel

antog en extremt morbida form och ledde bl.a. till uppkomsten av illegala grupperingar, vilka leddes av element som otvivelaktigt var fientligt inställda till kommunismen. Samtidigt underkände hela partiet i allt högre grad de officiella metoderna för att komma till rätta med problemen. Tanken, eller i varje fall känslan, att partiet höll på att föra in partiet i en återvändsgränd var allmänt spridd. Röster höjdes för att utpeka faran. Resolutionen om den nya kursen är det första officiella uttrycket för det omslag som skett inom partiet. Det kommer att förverkligas i den mån partiet, dvs. dess fyra hundra tusen medlemmar, kommer att vilja och kunna förändra den.

I en rad artiklar vinnlägger man sig om att visa att man, för att få liv i partiet, måste börja med att höja nivån bland dess medlemmar, varpå resten, dvs. arbetardemokratin, skulle fås på köpet. Det är obestridligt att det krävs en höjning av partiets ideologiska nivå för att det skall bli förmöget att klara sina gigantiska uppgifter, men denna pedagogiska metod är otillräcklig och, därför, felaktig och att framhärda i detta är liktydigt med att oundvikligen framprovocera en skärpning av krisen.

Partiet kan endast höja sin nivå om det genomför sina väsentliga uppgifter genom det kollektiva ledarskapet, som utvecklar arbetarklassens och den proletära statens initiativ. Vi måste närma oss frågan *politiskt* och inte *pedagogiskt*. Det går inte att göra tillämpningen av arbetardemokratin beroende av graden av 'beredskap' för denna demokrati hos partimedlemmarna. Ett parti är ett parti. Vi kan uppställa stränga krav på dem som vill ansluta sig till det för att stanna där, men när man en gång blivit medlem, deltar man härigenom i alla dess aktiviteter.

Byråkratismen kväver alla initiativ och förhindrar därmed en allmän nivåhöjning i partiet. Det är dess kardinalfel. Eftersom apparaten oundvikligen består av de mest erfarna och meriterade kamraterna, får byråkratismen sina farligaste återverkningar i den unga kommunistiska generationens politiska skolning. Det är också ungdomen, denna partiets osvikliga barome-

ter, som reagerar kraftigast mot byråkratismen i vår organisation.

Vi får dock inte tro att vårt sätt att lösa problem – de avgörs nästan uteslutande av partifunktionärerna – är utan inflytande på den äldre generationen, som förkroppsligar partiets politiska erfarenheter och revolutionära traditioner. Också här är faran mycket stor. Den enorma auktoriteten hos partiets veteran-grupp är allmänt erkänd. Men det vore ett allvarligt misstag att betrakta den som *absolut*. *Det är endast genom ett aktivt, ständigt samarbete med den nya generationen inom ramen för demokratin som det gamla gardet kan bevara sin karaktär av revolutionär faktor*. Annars kommer den att stelna och omärkligt bli ett fulländat uttryck för byråkratismen.

Historien uppvisar mer än ett fall av detta slags urartning.

Låt oss ta det senaste och mest slående exemplet: ledarna för II:a Internationalens partier. Wilhelm Liebknecht, Bebel, Singer, Victor Adler, Kautsky, Bernstein, Lafargue, Guesde var direkta lärjungar till Marx och Engels. Men i den parlamentariska atmosfären och under intryck av parti- och fackföreningsapparaternas automatiska utveckling, svängde dessa ledare helt eller delvis över till opportunismen. Strax innan krigsutbrottet hade den väldiga socialdemokratiska apparaten i skydd av den äldre generationens auktoritet, utvecklats till den mäktigaste broms på de revolutionära framstegen. Och vi 'gamlingar', bör ha klart för oss att vår generation, som naturligt spelar den ledande rollen i partiet, på intet sätt är immun mot en försvagning av den revolutionära och proletära andan inom våra led, om partiet skulle tolerera en utveckling av byråkratiska metoder, som förvandlar ungdomen till ett objekt för skolning och oundvikligen skapar en klyfta mellan apparaten och massorna, de gamla och de unga. Mot denna uppenbara fara finns inget annat medel för partiet än en inriktning på demokratin och ett ständigt ökat inflöde av proletära element i dess led.

Jag kommer här inte att uppehålla mig vid juridiska definitioner av demokratin eller de gränser som sätts av partistadgan.

Dessa frågor är viktiga men trots allt av sekundär betydelse. Vi skall granska dem i ljuset av våra erfarenheter och kommer att tillfoga nödvändiga förändringar. Men vad som framför allt måste förändras, det är den anda som råder i våra organisationer. Partiet måste återta det kollektiva initiativet, den fria och kamratliga kritiken och rätten till organisatoriskt självbestämmande. Det är nödvändigt att pånyttföda och förnya partiapparatens och få den att inse att den endast är den kollektiva viljans instrument.

Partipressen har under den senaste tiden givit en rad karaktäristiska exempel på byråkratisk urartning av seder och förhållanden inom partiet. En kritiker hann inte höja rösten förrän man omedelbart tog numret på hans medlemskort. Före publicerandet av CK-beslutet om den 'nya kursen' betraktade apparatfunktionärerna varje enkelt påtalande av nödvändigheten av att modifiera den inre partiregimen som rent kätteri, en yttring av splittringsmentalitet, ett disciplinbrott. Och nu är byråkraterna redo att 'ta den nya kursen ad notam', dvs. *i praktiken be-grava den*. Förnyelsen av partiapparatens – strikt inom ramen för stadgarna – bör ha som målsättning att ersätta de förstockade byråkraterna med friska element, som är intimt förbundna med kollektivets liv. Och framför allt måste alla de byråkrater som vid första protest eller invändning riktar sanktionernas bannstrålar mot kritikern avlägsnas från de ledande posterna. Den 'nya kursen' måste först och främst få var och en att känna att ingen hädanefter vågar terrorisera partiet.

Vår ungdom får inte nöja sig med att upprepa våra formler. Den måste erövra de revolutionära formuleringarna, smälta dem, forma sin egen mening, sin egen fysionomi och vara förmögen att kämpa för sina ståndpunkter med det mod som en djup övertygelse och en fullständigt självständig karaktär ger. Bort med all passiv lydnad som blint följer ledningen, all slags opersonlighet, alla former av kryperi och karriärism ur partiet! En bolsjevik är inte bara en disciplinerad människa, han är en människa som i varje enskilt fall och i varje fråga skapar sig en

fast mening och modigt försvarar den inte bara mot sina fiender utan också mitt i det egna partiet. Kanske hamnar han idag i minoritet i sin organisation. Han underkastar sig, för det är ju hans eget parti. Men det innebär inte alltid att han har fel. Kanske har han före de andra insett eller förstått en ny uppgift eller nödvändigheten av en omprövning. Han reser envetet frågan en andra, en tredje, en tionde gång om det behövs. Härigenom gör han sitt parti en tjänst, ty han bekantgör partiet med den nya uppgiften eller hjälper det att åstadkomma den nödvändiga omprövningen utan organiska omvälvningar eller inre konvulsioner.

Vårt parti skulle inte kunna genomföra sin historiska mission om det styckades upp i fraktioner. Detta bör inte och skall inte hända. Det kommer inte att upplösas på detta sätt, ty som självständigt kollektiv kommer dess organism att sätta sig till motvärn. Men det kommer inte att med framgång kunna bekämpa fraktionsfaran om det inte utvecklar och konsoliderar den nya kursen mot arbetardemokratin. *Just apparatbyråkratismen är en av huvudkällorna till fraktionsbildandet.* Den undertrycker skoningslöst all kritik och förtränger missnöjet till organisationens inre. För den är varje kritik, varje varning på ett nästan ödesbundet sätt en yttring av splittringsmentalitet. Den mekaniska centralismen har som nödvändigt komplement fraktionsmakeriet, som är en karikatyr av demokratin och en potentiell politisk fara.

I medvetande om situationens allvar kommer partiet att genomföra den nödvändiga omprövningen med all den fasthet och beslutsamhet som krävs. Härigenom kommer det att befästa sin revolutionära enighet, som kommer att göra det möjligt att fullborda det enorma arbete som tillkommer det i nationell och internationell skala.

Jag har långt ifrån uttömt frågan. Jag har med avsikt avstått från att behandla en rad väsentliga aspekter på problemet och föreslår att jag tillåts lägga fram dem muntligt så snart jag till-

frisknat – vilket, hoppas jag, inte skall dröja länge.”³

Brevet diskuterades på möten i räjongerna och offentliggjordes i *Pravda*, och diskussionen blev igen allmän och antog mycket skarpa former under vilka speciellt Trotskij anklagades för disciplinbrott genom sin direkta hänvändelse till medlemmarna. Efter hand utformades följande ständiga anklagelsepunkter mot honom: han hade försökt att ställa den unga generationen mot den ”gamla”, han hade försökt att misskreditera ”det gamla gardet” genom jämförelsen med de socialdemokratiska ledarna, han krävde en partidemokrati som gav plats för fraktionsbildningar, vilket skulle splittra partiet och regeringen, och slutligen kom en småborgerlig tendens till uttryck i hans värdering av den akademiska ungdomen som partibarometer (det syns inte i något av det material som *Inprekorr* publicerat att Trotskij någonsin har uttalat sig på det sättet om den akademiska ungdomen, men hans krav fick särskilt stöd hos denna ungdom. Det bör dock i det sammanhanget påminnas om att den akademiska ungdomen i första hand består av arbetarbarn!)

Samtidigt med den skärpta diskussionen om partidemokratins återupptogs också meningsskiljaktigheterna angående orsakerna till den ekonomiska krisen, varom de ”46”, däribland Trotskij, hade uttalat sig i ett brev och ett förslag till centralkommittén.

Centralkommittén hade gått oppositionen till mötes i sitt uttalande om att besluten från tionde och tolfte kongressen om en omfattande ekonomisk plan skulle genomföras, men oppositionen var inte nöjd, och fyra samhällsekonomer, Osinskij, Preobrasjenskij, Pjatakov och Smirnov (den siste skjuten den 25 augusti 1936) skickade in ett protestförslag, som här återges i allt väsentligt.

³ [Citeras efter Leo Trotskij, *Den nya kursen 1923*. Halmstad 1972 (Röda häften; 18–20), s. 71–78.]

Orsakerna till den ekonomiska krisen 1923

”För att förklara den ekonomiska krisen är det inte bara nödvändigt att åter ta upp frågan om den ovärderliga betydelsen av förbindelsen mellan jordbruksekonomin och den socialiserade industrin, man måste också göra klart för sig varför denna förbindelse inte kommit till stånd tidigare, och varför en förbindelse mellan den privata hemindustrin och det privata handelskapitalet kommit till stånd i långt högre grad. Den viktigaste grunden är *bristen på en plan som sammanfattar alla grenar av statens ekonomi, bristen på sammanhang och system i de ledande organens verksamhet* och i detta sammanhang missljuden och en framträdande aktivitet hos elementära krafter i den samlade ekonomins periferi.

I och med att resolutionen (resolutionen från partiets centrala ledning om den inre och yttre ekonomiska politiken, mot vilken ’De fyra’ ställde sina här översatta krav), utpekar en ’rad ekonomiska organ’ på grund av deras felaktiga användning av direktiven från den tolfte kongressen, underlåter den att ge akt på att kritiken räknar med en ledning av dessa organs verksamhet som helt enkelt inte finns. Kritiken bör därför i första hand riktas mot de högre instanserna. –

När man tar i betraktande frågan om det kan uppstå kriser eller depressioner under den nya ekonomiska politiken, måste man förstå att den nuvarande krisen (1923) inte har något gemensamt med sådana oundvikliga omskakningar som vi känner till från de kapitalistiska samhällena.

De viktigaste grunderna för den nuvarande krisen är följande:

Det kaotiska i uppbyggnaden av vår industri.

En osammanhängande och felaktig kreditpolitik. På grund av kreditpolitiken användes statsbankens medel på våren och sommaren i sin helhet till operationer på en osund grundval i industri och handel utan att lägga undan reserver till höstperiodens kornförsäljning.

Resolutionen (partiledningens) måste omarbetas så att den anger de verkliga grunderna till krisen och pekar på de begångna konkreta felen. Ett förtigande av felen kommer bara att förhindra en korrigerings av dem.

I partiledningens resolution berörs överhuvud taget inte frågan om industrins förvaltning, som är av stor betydelse för våra närmast liggande ekonomiska uppgifter. Det är nödvändigt att föra fram frågan om en nära förening av de nuvarande i praktiken autonoma trusterna och det högsta ekonomiska rådet i förgrunden och utarbeta ett konkret förslag till ett sammanhängande system i den statliga ekonomin på *grundval av en omfattande ekonomisk plan*. Det skulle stärka våra statliga företag i kampen mot privatkapitalet och göra det möjligt att upprätta det riktiga förhållandet mellan statliga företag och jordbruket.

Partiledningens resolution ger på en av punkterna en fullkomligt felaktig anvisning, som består i att det vid beräkningen av priser bara ska beräknas en 'oumbärlig minimiprofit'. En sådan princip står i motsättning till tolfte kongressens beslut och skapar en övergång till den sedvanliga borgerliga 'statliga ekonomin' och tar bort möjligheten att bygga den statliga verksamheten på inkomster från industrin. Den riktiga anvisningen kan bara formuleras på följande sätt:

Uppnåendet av den största möjliga vinst vid ett givet genomsnittligt pris och en obetingad strävan mot sänkning av priserna vid utvidgning och fullkomnande av produktionen.

Partiledningens resolution värderar inte de av privatkapitalen uppnådda resultaten riktigt, speciellt inte handelskapitalens, som vid denna tidpunkt har bemäktigat sig 14 procent av grosshandeln, 50 procent av mellanhandeln och 80 procent av detaljhandeln, och som samlat stora summor i varor och i stabil valuta. Det är nödvändigt att skänka verksamheten på handelsområde en mycket större uppmärksamhet än vad som tidigare varit fallet. I jämförelse härmed är det nödvändigt (se Lenins artikel om kooperationens väsen) att ställa de kooperativa organisationerna i spetsen för kampen mot det privata handels-

kapitalet och härtill utarbeta en plan för en bättre kreditgivning till kooperativen både med varor och med pengar.

Resolutionen innehåller en mycket utbredd men fullständigt oriktig grundsats i sitt krav på en aktiv handelsbalans. I grunden betyder detta krav: ju mer man exporterar, desto mindre ska man importera, och importen får bara bestå av produktionsmedel. Det överskott man därvid får samlas i en gulfond.

Därvid måste följande tas i beaktande:

a) Sovjetryssland kan inte tillåta sig lyxen att övergå från pappers- till metallpengar. Medlen måste användas till produktiva ändamål.

b) Importen av de nödvändiga industriella råvarorna (bomull) bör utvidgas så mycket som möjligt.

c) En delvis import av saknade allmänna förbrukningsartiklar kan bli statens viktigaste och ytterst resultatrika medel mot varuspekulationen.

d) Import av nödvändiga artiklar för jordbruket är ett viktigt medel för att öka exporten. Därför bör man inte eftersträva största möjliga övertikt för exporten i förhållande till importen, utan sträva efter en solid balans.

Å den andra sidan kan Sovjetrysslands handelsbalans, i den mån landet är i stånd att få lån i utlandet och utarbeta en klok plan för import av produktionsmedel och delvis också utan att hindra produktionsmedlens utveckling – förbrukningsartiklar, mycket väl vara passiv, eftersom beräkningsbalansen kommer att vara aktiv.

I stället för att förkunna den abstrakta lösningen: aktiv handelsbalans, måste man gå vidare till ett rationellt utarbetande av en importplan.

Bristen på en strikt genomtänkt kreditpolitik. Statsbankens faktiska autonomi (låt oss ta ett exempel: inställandet av krediter till industrin i våras *utanför* den nationella plankommissionen och högsta ekonomirådet) och försöket att ersätta en omfattande ekonomisk plan med en finanscentrals förhållningsregler, och det tunna resultatet av dessa 'planmässiga' metoder, kräver

avgörande steg i riktning mot att infoga kreditgivningen i den allmänna ekonomiska planen och en avgjord ändring av förhållandet mellan statsbanken och den nationella plankommissionen.

Den centrala frågan i en proletär ekonomisk politik på industrins område är den systematiska förbättringen av arbetarklassens förhållanden. De i den riktningen uppnådda resultaten är den bästa garantin för en god utveckling av industrin. Förhållningsregler för förbättring av arbetarnas villkor, men också för stärkandet av våra fackföreningar och till befrielse från det förlamande inflytandet från 'stillståendet i partiet', bör utarbetas grundligt och på en bred grundval.

Även förhållningsregler mot arbetslösheten bör sättas på dagordningen. Det bör slås fast att skapandet av planmässighet i vårt ekonomiska uppbygge och systematisering av vår statliga ekonomi, eftersom det för staten underlättar ackumuleringen av produktionsmedel, i hög grad kommer att minska arbetslösheten och höja proletariatets levnadsstandard.

Vi hälsar med glädje att partiledningens resolution betecknar det som nödvändigt att besluten från den tolfte kongressen om den nationella plankommissionen och en planmässig ledning av vårt ekonomiska liv förverkligas. På den naturliga frågan varför detta inte ägt rum, ger resolutionen bara ett indirekt svar som väcker de allvarligaste bekymmer inför framtiden. Resolutionen förbinder möjligheten av en planmässig ledning av ekonomin med införandet av en stabil valuta, och förklarar därmed att uppskjutandet av förverkligandet av beslutet på tolfte kongressen har ägt rum eftersom en penningreform först måste genomföras. En sådan uppställning av frågan är farlig, ty utan en allmän och oavbruten harmoni mellan finanserna och de andra områdena i stats- och folkekonomin är säkrandet av en verkligt stabil omsättning av pengar otänkbar. Det är oriktigt att anta att förutsättningarna för en planmässig ledd ekonomi bara kan förberedas en i taget.

Just en sådan inställning leder från tid till annan till hårda

sammanstötningar mellan ekonomins grundläggande faktorer, och det är en av de viktigaste grunderna till den nuvarande krisen.

På grund av den oerhörda betydelsen av den mycket komplicerade fråga som resolutionen (partiledningens) har fört fram till diskussion i partiet, måste det krävas att pressen ger en heltäckande redogörelse för alla punkter samt de viktigaste ekonomiska frågorna. Det bör publiceras särskilda debattinlägg och så vidare. Diskussionen om den ekonomiska uppbyggnaden inleddes på ett sådant sätt att den inte riktigt kunde utveckla sig och inte riktigt kunde användas av partiets periferi och av particellerna. Om vi vill ha en verklig diskussion i partiet, måste denna brist avhjälpas.”

Hela diskussionen mot oppositionen fördes under de gamla partiformerna. Någon förnyelse av partiapparaten hade ännu inte genomförts, varför det blev en förhållandevis lätt sak att på mötena få igenom resolutioner mot oppositionen och för det ”gamla gardet”, för ”enhet i stat och parti” och mot de ”småborgerliga tendenserna” som kommit till uttryck i kritiken av partiet och den statliga ekonomin.

Vid det senare valet till Rysslands Kommunistiska Partis (RKP) trettionde kongress blev oppositionen inte vald. De få som fanns på plats var inbjudna som gäster och hade inte rösträtt.

Innan kongressen kunde hållas dog Lenin, och under det överväldigande intrycket av den gemensamma förlusten dog diskussionen ut.

Världsreaktionen, som vid Lenins död och med de uppkomna meningsstriderna i RKP hade vädrat morgonluft, blev besviken.

Medvetenheten om den stora förlust som revolutionen och kommunismen lidit vid Lenins död, tvingade samman de återstående. Partiet öppnades för arbetare och 200 000 anmälde sig i leden. Trotskij skrev offentligt att reaktionen glädde sig för tidigt, inget skulle kunna rubba partiets och därmed regeringens

fasthet.

Den trettionde partikongressen

Men på partikongressen i maj 1924 öppnades diskussionen igen av partiledningens majoritet, först av Zinovjev, Rykov, Stalin och Kamenev, säkert mot mångas vilja. Det lades fram en resolution, som fördömde oppositionens ställningstagande både med hänsyn till deras kritik av statens ekonomi och politik och med hänsyn till partipolitiken, och som stämplade oppositionen som *småborgerligt opportunistisk*.

Jag vill här återigen ge Trotskij ordet, i och med att jag från *Inprekorr* översätter hans tal på partikongressen. När jag ordbär återger Trotskijs tal och brev och inte gör detsamma för partiledningen, är grunden den att det föreligger en så oerhörd mängd material i partiledningens favör, och detta förs i stor omfattning fram av den officiella kommunistiska pressen, medan jag däremot ännu inte har sett att den någonstans publicerat material från oppositionens sida, så att en verklig bedömning har kunnat äga rum.

Trotskij på trettionde partikongressen

”Trotskij (mottagen av en mäktig ovation):

Jag vill här bara beröra ett begränsat antal av de frågor som återfinns i centralledningens redogörelse. Jag vill fästa er uppmärksamhet på de frågor som kongressen förväntar sig få belysa av mig, varvid jag – och jag tror att kongressen förstår mina motiv – vill undvika allt det som kan spetsa till saken eller dra in personliga inslag i den, och allt som kan göra det besvärligt att likvidera de svårigheter partiet befinner sig i. När jag således inte berör en rad skarpa inslag till vilka mitt namn knutits på senare tid, så sker det – inte för att jag inte vill avlägga räkenskap inför partikongressen i vilken som helst fråga – utan för att jag vill skilja sakens principiella väsen från individuella inslag.

Här sägs det att det är en osedvanlig händelse i vårt partiliv,

att det mellan två kongresser utbryter en lidelsefull debatt, vilken, som det heter, varken har som mål att ändra den centrala ledningens sammansättning eller dess politik.

Jag tror emellertid, kamrater, att vi, om vi ser tillbaka på verksamhetsåret och vill framhäva det som i utomordentlig grad kännetecknade partidiskussionen, måste säga att det osedvanliga bestod däri *att den centrala ledningen själv vid en viss given tidpunkt mellan båda partidagarna erkände att en ändring av partiets inre politik var nödvändig och offentligt förkunnade det.*

Faran för byråkratisering av partiet

Tillåt mig, kamrater, att påminna er om den enhälligt antagna resolutionen från den 5 december. Den ligger här framför mig. I denna resolution räknas det upp en rad objektiva svårigheter, motsägelser och negativa företeelser i arbetarklassen och i vårt partis utveckling.

Det första längre avsnittet förklarar dessutom att till de negativa tendenserna hör också *'den konstaterade byråkratiseringen av partiapparaten och den därigenom uppkomna faran för en isolering av partiet från massorna.'*

Denna realitet kan vi inte strunta i. Centralkommittén har mellan två kongresser funnit det nödvändigt att i en särskild resolution förklara att det består en fara för byråkratisering av partiapparaten och därigenom en fara för isolering från massorna. I samma resolution sägs det att massornas förtroende för partiet har ökat. Häri ligger ingen motsägelse. De proletära massornas förtroende för partiet har ökat under en rad år. Massan tänker långsammare än partiet, och just därför blir partiet klassens förtrupp. Massan sammanfattar och hittar bara långsamt facit för en lång period i partiets verksamhet. Och vi har tillsammans slagit fast i resolutionen att partiets politik i alla viktiga frågor under de senaste åren, när massorna avslutade sitt förhållande till socialrevolutionärerna och mensjevikerna, i ökad utsträckning har väckt massornas förtroende. Den gången

anade ingen av oss att vi med så snabba språng skulle kunna utvidga partiets proletära väsen, i och med att vi vid den trettonde kongressen ser en ökning av partiet med 200 000 – eller kanske fler arbetarmedlemmar. Men realiteten i sig, att massorna har kommit närmare partiet, det var vi alla klara över, och detta säger resolutionen uttryckligen. Samtidigt slår man emellertid fast att en byråkratisering av partiapparaten har blivit synlig, och häri består en fara för isolering från massorna.

Vad betyder denna passage i resolutionen? Den betyder att om de negativa tendenser som centralkommittén här konstaterar och karaktäriserar utvecklas vidare, då kommer detta att försvåra förhållandet till de arbetande massorna och försvaga deras förtroende för partiet.

Vilka omständigheter och vilka orsaker fick nu centralkommittén och den centrala kontrollkommissionen att under vissa bestämda inre meningsskiljaktigheter fatta ett beslut av så stor betydelse?

Jag vill anföra ett tämligen omfattande citat, som inte kan utsättas för misstankar, ur ett tal som kamrat Bucharin höll vid ett möte i räjongen Krasnaja Presnja. Jag tar bara den stenografiska delen av talet som berör byråkratiseringen, såsom Bucharin den gången framställde det. Jag skulle kunna anföra många andra ställen, men av orsaker som är bekanta tar jag bara detta.

Bucharin säger i sitt tal:

'Kamrater! Jag tror att vi måste ge en någorlunda konkret bild av det som oroar våra partimassor. Vi ska inte tala om förutsättningar a priori eller differentiering osv., utan klart ställa frågan: vad är det som trycker våra partimassor och väcker deras otillfredsställelse? Ty denna massa måste alla, från centralkommittén och till den minsta cellens ledning, räkna med. Brister som har lett till det bekanta halvkritiska tillståndet i partiet, och som ytterligare skärps av den ekonomiska krisen finns det många av i partiet, men vad är i grunden sakens kärna?

Låt oss ta livet i en particell och först och främst i dess ad-

ministrativa apparat – ty också en particell har en apparat (ledande instans). Cellens sekreterare (ledare) blir hos oss – jag håller mig här till organisationen i Moskva – *utnämnd* av räjongkommittén, varvid räjongkommittén inte anstränger sig för att föra fram sina kandidater genom cellen. Den föreslår helt enkelt en bestämd person, och omröstningen äger vanligtvis rum efter ett bestämt mönster. Man kommer och frågar: vem röstar för? – Och i och med att var och en är rädd för att ha motsatt uppfattning, blir den föreslagna personen cellens sekreterare.

Om vi vill företa en undersökning av hur många omröstningar som föregår efter schemat: vem är för? och – vem är emot?, skulle vi utan ansträngning kunna fastslå att valen i partiorganisationerna i de flesta fall är 'val' med citationstecken, eftersom omröstningen inte äger rum efter en föregående diskussion, utan efter formeln 'vem är emot', *och eftersom det inte är rätt att tala emot den 'föreslagne', är saken därmed avgjord.*

Så går valen av våra cellsekreterare till.

Låt oss därefter se på våra partimöten. Jag har själv deltagit i en rad möten i Moskva och vet hur den så kallade diskussionen går till.

Låt oss ta valet till presidiet (styrelsen). En kamrat från räjongkommittén lägger fram en lista och frågar: vem är emot? Ingen är emot, och därmed betraktas saken som avgjord. Styrelsen är vald och kamraten meddelar att styrelsen är *enhälligt vald*.

Därefter går man vidare till den fastställda dagordningen. Samma föreställning.

Under de senaste två åren kan jag bara minnas ett par enskilda ytterst sällsynta tillfällen när mötet har lagt till nya punkter på dagordningen. Därefter framläggs den i förväg utarbetade resolutionen och den antas schablonmässigt. Ordföranden ställer frågan: vem är emot? och ingen är emot! Resolutionen har enhälligt antagits.

Sådant ser livet ut i våra partiorganisationer.

Man måste förstå att de mest aktiva medlemmarna måste

vara missnöjda med sådana förhållanden och ge uttryck för detta missnöje.

En rad av våra underorganisationer klamrar sig fast vid formeln: 'utan diskussion', 'vem är emot', och ett helt system med sådana metoder dödar partiets inre liv. Det är utan vidare förståeligt att dessa förhållanden framkallar en stor våg av missnöje.

Jag har här anfört några exempel på livet i våra underorganisationer, men det samma passar i litet annorlunda form också på vår partihierarki.”

På detta sätt karaktäriserar en framstående medlem av centralkommittén dessa förhållanden i partiets inre liv, vilket har föranlett centralkommittén att anta en resolution som talar om en påtaglig byråkratisering av partiapparaten och en därmed uppkommen fara för att fjärma partiet från massorna, och en större fara kan naturligtvis inte tänkas.

De praktiska slutsatser som centralkommittén drog av den diagnos som den själv ställde, finner vi i samma resolution från den 5 december:

'Partiets intressen kräver, både för att det med framgång ska kunna ta upp kampen mot inflytandet från NEP och för att höja dess kampförmåga – på alla arbetsområden, *en omfattande ändring av partikursen i riktning mot ett allvarligt systematiskt arbete för att realisera arbetardemokratins principer.*'

Därmed erkände centralkommittén själv mellan två partidagar nödvändigheten av en omfattande förändring av partikursen på grund av det tydliga framträdandet av dessa omtalade brister och negativa sidor i partilivet.

Jag tror, kamrater, att vi inte kan undgå att ta hänsyn till denna realitet, men just häri ligger denna verksamhetsperiods karaktäristiska drag.

Centralkommittén har alltså för det första slagit fast att en omfattande förändring av partikursen är nödvändig, och för det andra att ett stärkande av partiets proletära kärna likaså är nödvändig. *Båda delarna enhälligt!*

'Det arbete som ska utföras för att tillföra partiet proletär förstärkning', läser vi i partiresolutionen, 'måste under de närmaste månaderna bli partiorganisationernas viktigaste uppgift.'

När centralkommittén mellan två kongresser har varit tvungen att slå fast att en allvarlig förändring av partikursen var nödvändig, betyder det då förändring av bolsjevismens organisatoriska eller andra principer. Jag anser inte det. Det betyder bara att centralkommittén har konstaterat att det ägt rum en förfälskning i användningen av dessa principer, som under de givna betingelserna kan leda till en byråkratisering av partiapparaten och därigenom till partiets isolering från massorna. Just för att säkra genomförandet av bolsjevismens organisatoriska och andra principer under den nuvarande periodens betingelser, har centralkommittén mellan två kongresser erkänt nödvändigheten av en omfattande ändring av *partikursen*.

Frågan om generationerna

Varför blev nu denna sak komplicerad genom frågan om generationerna inom arbetarklassen och partiet?

Jag vill inte uppehålla mig vid de många uttalanden, som många partikamrater enligt min mening helt riktigt har gjort om förhållandet mellan generationerna. Jag vill formulera det ännu skarpare.

Det väsentliga i frågan angående den inre partiregimen bottnar i de för oss givna konkreta förhållandena just i fråga om de ömsesidiga förbindelserna mellan generationerna i parti och arbetarklass. Det rör sig naturligtvis om *arbetarklassens unga generation som helhet*. Det rör sig om att ge eller rättare sagt säkra denna unga arbetargeneration – oavsett om den nu arbetar i fabrik eller på verkstad eller om den efter beslut av parti eller fackförening studerar vid våra universitet – möjligheten att beträda bolsjevismens väg. Den unga generationen kan inte – och måste lyckligtvis inte heller – genomleva den äldre generationens historia. Den gamla generationen hittade fram till den nuva-

rande vägen längs helt andra banor, och under ganska annorlunda förhållanden, förhållandena i ett borgerligt, kapitalistiskt land under det järnhårda tsaristiska trycket. Den äldre generationen säkrade den unga generationen möjligheten att gå fram under nya, kvalitativt sett ganska annorlunda förutsättningar. Uppgiften består nu i att ge – säkra – den unga generationen möjligheten att längs nya banor, på nya vägar, som motsvarar arbetarstatens natur och förhållanden, att nå fram till bolsjevismens breda bana, *att nå fram till kommunismen, leninismen.*

Utifrån vilken ståndpunkt betraktar vi demokratin använd på vårt partis inre regim? Utifrån önskan att säkra partiet mot sådana företeelser som möjligheten av en byråkratisering av partiapparaten och en därmed följande isolering från massorna.

Om jag skulle ge en definition av partidemokratin i dess användning under de nuvarande förhållandena i partiet i den nuvarande tidsperioden, då vill jag säga: partidemokratin är en regim som å ena sidan säkrar den gamla, på erfarenheter så rika bolsjevikiska generationen den andliga, politiska och organisatoriska ledningen, ty utan denna ledning – och det måste vara barn i politisk mening som inte inser detta – kan partiet inte föra statskeppet och den internationella arbetarrörelsen igenom alla de stora besvärligheter som ligger på dess väg. Å andra sidan ska demokratin se till att den unga generationen kommer in på leninismens breda väg, inte genom skolmässiga metoder – därmed uppnås inget – men genom de ungas aktiva, självständiga och aktiva deltagande i partiets och landets politiska liv. Föreningen av dessa bägge uppgifter ska vara målet för demokratin. Förstörelsen av denna nödvändiga förbindelse och balans hotar partiapparaten med byråkratisering och med partiets isolering från de arbetande massorna.

Enligt min mening är detta det väsentligaste i saken. Och om vi nu frågar oss om vi har denna balans, hänvisar jag till de av centralkommittén mellan två kongresser fattade besluten och till kamrat Bucharins tal, ett tal han inte höll i centralkommit-

tén utan i en offentlig råjongförsamling, och i vilket han med konkreta och lättförståeliga vändningar har karaktäriserat rubbandet av balansen i vårt inre partiarbete, som kommer att vara lika farlig för de unga oskolade elementen i partiet, dvs. för de breda kretsarna av ungdomar i partiet, som för de äldre partikretsarna.

Fraktioner och grupperingar

Jag anser att det är nödvändigt med hänsyn till denna fråga att påminna om den inställning som ges i resolutionen från den 5 december. I den förklaras det att *partidemokratin på inget sätt förutsätter frihet till fraktionella grupperingar*, vilka är utomordentligt farliga för ett regerande parti, eftersom det ständigt hotar också regeringen och hela statsapparaten med delning och splittring. Jag anser att *denna ståndpunkt är obestridd och obestriddlig*, och vi hänvisar samfällt till besluten från den tionde partikongressen, i vilka klargörandet av fraktioner såväl som grupperingar och den fara sådana skapelser innebär för staten genomfördes av Lenin själv.

Påståendet om att jag har givit min anslutning till skapandet av grupperingar är falskt. Jag begick emellertid ett stort fel genom att bli sjuk just i partidiskussionens kritiska ögonblick, och jag hade därmed inte tillfälle att i rätt ögonblick framträda och dementera detta och många andra påståenden. *Aldrig och ingenstans har jag haft den uppfattningen. Ingenstans har jag förklarat att jag vid sidan av förbudet mot fraktioner ansåg det tillåtet att skapa grupperingar.* Överallt där jag hade tillfälle att tala, slog jag tvärt emot fast att det inte kan göras någon skillnad mellan fraktioner och grupperingar. Om man här vill kräva dokumentära bevis för detta, kan jag ge dem. Jag är emellertid av den åsikten att det är politiskt tillräckligt när jag här förklarar, att jag aldrig har erkänt frihet till partigrupperingar och inte heller gör det nu, ty grupperingar är under de givna historiska betingelserna bara ett annat namn på fraktioner. Men samtidigt vill jag påminna er om en annan del av resolutionen.

Däri sägs: 'Enbart ett ständigt aktivt andligt liv kan upprätthålla partiet i det skick som revolutionen har gett det, med en ständigt kritisk bedömning av dess förflutna, ständig revision av begångna fel och ett kollektivt rådslag om alla viktiga frågor. Endast dessa arbetsmetoder kan skapa en verklig garanti mot att episodiska – dvs. övergående, tillfälliga – meningsskiljaktigheter förvandlar sig till partigrupperingar med alla ovan skildrade följder.' Och vidare:

'För att förebygga detta är det nödvändigt att de ledande partiorganisationerna lyssnar till de breda partimassornas röst och inte anser varje kritik vara ett utslag av fraktionsanda och därmed tränger ansvarsfulla partimedlemmar i bakgrunden och ut i fraktionsväsen.' Detta är en beståndsdel av samma resolution, och jag anser att vi varken har orsak eller rätt till att stryka denna del av vårt minne eller av partiets historia.

Om vi så frågar oss själva varför centralkommittén har ansett det vara nödvändigt att deklarerat att det – ett naturligtvis för alla utan undantag gällande förbud mot fraktioner och grupperingar, inte ensamt kan lösa frågan, men att det förutsätter en partikurs som förhindrar en byråkratisering av partiapparaten och en isolering från massorna. När vi så frågar oss varför centralkommittén fann det nödvändigt att infoga en sådan deklaration av största betydelse och vikt, finner vi svaret i allt det jag tidigare har sagt. *Just partiapparatus byråkratisering*, för så vitt en sådan blir synlig, *skapar*, med andra ord, *en grundval för – som det heter i resolutionen – omskapandet av tillfälliga meningsskiljaktigheter till grupperingar och tvingar igen ut grupperingarna på fraktionsvägen.*

Således uppfattar jag de grundläggande frågorna inom partiet, som de är givna genom partiets utveckling under de senaste åren, och som de är uttryckta i centralkommitténs resolution den 5 december. Och om jag nu frågar mig själv:

Vid en bestämd tidpunkt, den 5 december, ansåg centralkommittén det absolut nödvändigt att förklara för partiet: se upp! Tecken på en byråkratisering finns, och dessa tecken rym-

mer i sig själva faran för att partiet isolerar sig från massorna, vi vill därför – förvisso inte tillåta fraktioner – utan vidta sådana försiktighetsåtgärder som avlägsnar de negativa tendenser som tvingar till skapandet av fraktioner och grupperingar, vill jag tillfoga att om man i samma ögonblick har den bild för ögonen som Bucharin gav av livet i partiorganisationerna, då står det klart att en oundviklig våg av missnöje måste komma fram, *och när man nu tillåter sig att brännmärka denna kritik och detta missnöje med ett uttryck som 'måborgerlig tendens', då uppstår det hos mig stort tvivel och den största rädsla.*

Frågan om den ekonomiska planen

Diskussionen rörde sig som bekant å ena sidan om de inre partiförhållandena, å den andra om en planmässig ledning av ekonomin. Jag har redogjort för hur centralkommittén reagerade på den första frågan. Tillåt mig nu att också anföra de viktigaste dragen i de slutsatser som centralkommittén drog vad gäller den ekonomiska frågan. Efter en karaktärisering av de ekonomiska förhållandena, förklarar resolutionen från den 5 december:

'Av detta måste partiet, från topp till tå, dra den lärdomen, att en vidare framgång i det ekonomiska livet bara kommer att tjäna en socialistisk uppbyggnad, om vi förstår att föra den statliga ekonomins element i samklang med varandra och med varumarknaden.' Och vidare:

'Härav följer den utomordentliga betydelsen av statsplane-kommissionen, den socialistiska statens ekonomiska stab, och av alla enskilda organisationer för ekonomisk planering. *Dessa måste i verkligheten säkras genom den ställning som den tolfte kongressen har tilldelat dem.*'

Den 5 december fann alltså centralkommittén det inte nödvändigt att ta upp en kamp mot fanatiska, utopiska och andra överdrivna föreställningar om en omfattande ekonomisk plan. Många anser mig vara en av dem som har överdrivit möjlighe-

ten av en sådan plan. Jag menar att en sådan kritik är ogrundad, men jag ska inte uppehålla kongressen med detta. Det är inte så viktigt om en eller annan i detta sammanhang har *överdrivit* betydelsen av en plan, men det är viktigt att centralkommittén i sin resolution *varnar för att underskatta den, eftersom utvecklingen i fall av underskattning inte skulle gå i riktning mot socialistiskt uppbyggande.*

Här låg alltså faran och inte i överdriften från den ena eller andra kanten.

Under tiden som jag uppehöll mig långt från Moskva i Suchumi, läste jag i en av våra tidningar följande uttalande från Kamenev från det första mötet i det nya rådet för arbete och försvar. Det var den 8 februari 1924:

’Vi kan komma att begå en mängd fel, om vi inte sätter upp en planmässig folkeekonomi som mål. Det ska vara detta råds uppgift. Arbetet består nu i verkligheten av medling i de olika stridigheter mellan förvaltningsgrenar som ska avgöras av rådet för arbete och försvar. Det förefaller mig att detta måste ändras, alltså att en vidare samling av de olika förvaltningsgrenarna inte är beroende av konflikter mellan enskilda officiella myndigheter, utan måste ha sin källa i en i förväg genomtänkt – om än bara i grova drag utarbetad *ekonomisk plan.*’

Också här finner vi en hänvisning till nödvändigheten av en ändring i vår politik i en av de väsentliga frågorna, i frågan om samling i hela vårt arbete, och det var inte före diskussionen, utan *efter* den. Det rör sig inte om en abstrakt, allmän plan, och inte heller om en särskild, om än i längre perspektiv, gigantisk elektrifieringsplan – men det rör sig om en – som det heter i resolutionen från den tolfte kongressen – *plan för dagligt manövrerande* för förening av alla element i vår ekonomi, för att de så mycket bättre och mer smärtfritt – enskilt och tillsammans – ska kunna anpassa sig till vår marknad, först och främst vår bondemarknad.

Den 8 februari konstaterade man alltså i vår allra viktigaste ekonomiska institution att en ändring av politiken var nödvän-

dig. Och jag frågar om man med rätta kan påstå att de röster som redan före den 8 februari fäste uppmärksamheten på detta förhållande, representerade en 'småborgerlig tendens'? Jag anser inte det, kamrater.

Men varmed kan då denna beskyllning eller karaktäristik motiveras både i detta sammanhang och med hänsyn till partidemokratien?

Man kan kanske säga att det under diskussionen var många som överdrev partidemokratins betydelse, ja, ibland tilldelade den absolut betydelse. Det kan vi mycket väl erkänna. I samband med den ekonomiska planen kan det också sägas att överdrifter ägde rum i värderingen av 'planens' roll. Det kan också erkännas, men överdrifter på detta område kan dock aldrig betecknas som 'småborgerliga tendenser', eftersom småborgerligheten med hela sin splittring och sitt anarkistiska sätt att tänka inte alls har någon benägenhet i riktning mot en planmässig sammanfattning av samhällets hushållning.

Men dessa motsägelser i karaktäristiken vill jag inte uppehålla mig vid. Vi antar att denna beskyllning stöder sig på överdrifter i fråga om partidemokratien, liksom i fråga om planmässig ledning av ekonomin. Men det finns anledning att tänka igenom om inte överdrifterna med avseende på partidemokratien var en reaktion på partibyråkratins överdrifter. Överväganden som centralkommittén själv har konstaterat och varnat för, eftersom de utsätter partiet för faran att isoleras från massorna.

Överdrifter på partidemokratins område kan utan tvivel i en bestämd historisk situation bli en kanal för inträngandet av småborgerligt inflytande. Det är utan tvivel så att varje överdrift, varje fel, på vilket som helst område, kan bli en kanal för andra klassers inflytande. Vi lever ju inte som parti i ett lufttomt rum, utan under trycket av andra – såväl nationella som internationella krafter. Det är för oss jag upprepar det, en vardaglig sanning, att varje överdrift potentiellt och i perspektiv representerar en kanal för främmande klassinflytande.

Men – jag ställer frågan – kan den byråkratisering av parti-

apparaten som centralkommittén själv har konstaterat vara följden av en teknisk eller social tendens?

Jag påstår att byråkratiseringen är en följd av djupt liggande sociala orsaker, att huvudkällan finns i statsapparaten, i vilken de breda klassernas mognad och omognad förs samman. När partiet leder staten, blir staten den närmast omedelbara källan till byråkratiskt inflytande. Men om detta är riktigt, blir byråkratiseringen inte en kansliteknisk fråga, utan en social fråga, precis som överdrifter på den formella demokratins område. Det är i verkligheten företeelser av samma art. Och om vi nu säger att ett överdrivet krav på, en överdriven värdering av och en formell uppfattning i fråga om demokrati kan vara en möjlig källa till småborgerligt inflytande – teoretiskt är detta riktigt – måste det vara lika riktigt om vi förklarar att tendensen till byråkratisering i partiapparaten inte är någon mindre kanal för småborgerligt inflytande och därtill en större och mer omedelbar fara. Det är mot denna fara som partiet har reagerat energiskt, och denna reaktion vågar man inte på något sätt betrakta som en 'småborgerlig tendens'.

Kamrater! Detsamma kan i ännu högre grad sägas om planfrågan. Om den ene eller andre har gjort sig skyldig till överdrifter, det kan vi lugnt strida om i böcker, och sannolikt måste vi ännu ägna många böcker – skrivna i lugn forskarton – åt att analysera vår ekonomiska utveckling. Men att centralkommittén mellan den tolfte och den trettonde kongressen har tvingats konstatera att partiet i skepnad av sin ledande apparat inte energiskt nog har främjat uppgiften: en planmässig ledning av hela vår ekonomi, det anser jag vara allmänt erkänt. Jag skulle i detta ögonblick kunna önska att frågor som de om den aktiva handelsbalansen och varuimporten, som likaså stämplas som en 'småborgerlig tendens', lämnas utanför diskussionen.

Vi kan diskutera den under frågan om handel. I den mån det här föreligger meningsskiljaktigheter, är de av praktisk, empirisk karaktär. Redan nu föreligger resultatet av en allvarlig prövning. Det är naturligtvis ingen som har sagt att vi inte be-

höver en aktiv balans, sådana röster har jag aldrig hört, men att vi i vårt nödläge anser den aktiva balansen vara en påtvingad lyx, som bör inskränkas till det nödvändigaste minimum. Vi har emellertid konstaterat att vi inte har begränsat den påtvingade lyxen till ett minimum, men däremot har ackumulerat övermåttan mycket utländsk valuta, och att vi nu har börjat gottgöra detta fel. Det var det första.

För det andra har vi med hänsyn till varuimporten övertygat oss om att ifall vår uppgift består i en prisreglering genom att manövrera med varumängden, då kan vi inte blockera oss själva, utan är tvungna att använda utländska varor, i vilket fall vi naturligtvis har uppgiften att föra importen i samklang med den berörda industrigrenens intressen. Vi kommer att behandla saken ytterligare under frågan om ekonomin, men jag ser i vart fall häri inte någon anledning till beskyllningen: 'småborgerlig tendens'.

Om villfarelser

Kamrater! Här riktades uppmaningen till alla som felat att bekänna sina fel. Inget är enklare, moraliskt eller politiskt, än att tillstå inför sitt eget parti att man har felat i den ena eller andra frågan, men det är också en plikt och skyldighet att påminna om – eftersom det inte har omtalats – att centralkommittén som helhet i ett bestämt ögonblick har pekat på vissa fel som först skall rättas till. Resolutionen från den 5 december var en sådan bekännelse om fel som bör rättas till.

På denna den trettonde partikongressen befinner vi oss i en ny situation, och den är skapad av Leninuppståndet (200 000 arbetare som inträdde i partiet vid Lenins död), som ändrar partiets sammansättning i proletär riktning. Men blir därför frågan om partidemokratien förändrad eller överflödig? Nej, inte alls.

Det är utan tvivel riktigt, när det sägs här, att Leninuppståndet har fört vårt parti närmare typen 'det utvalda partiet'. Jag har talat om detta i Tiflis, Baku och vid möten i Moskva.

Låt oss betrakta frågan utifrån en statligt demokratisk ståndpunkt. Den statliga demokratin utgör dock i de parlamentariska länderna framför allt frågan om vilket parti som skall förvalta landet.

Om vi betraktar frågan utifrån denna ståndpunkt och jämför det som skett hos oss, Leninuppbådet, med de val som under de senaste månaderna har ägt rum i en rad parlamentariska länder, kan vi med full rätt säga, och jag har sagt det många gånger, att den demokratiska metoden som hos oss fann sitt uttryck i att arbetarklassen, efter att den i en viss etapp på sin väg hade bedömt vårt partis arbete under en rad år, så att säga lyfte mellan 200 000 och 300 000 arbetare på sina skuldror och överlämnade dem till partiet, att denna demokratiska metod står oändligt högre än demokratin i de länder där befolkningen under den borgerliga klassens och den borgerliga pressens diktatur en gång vart fjärde eller femte år får lov att lägga en valsedel i valurnan. Detta är obestridligt.

Men denna fördel – den proletära diktaturens fördel – avlägsnar inte frågan om *partiets inre kurs*, om *dess fördelar och brister*, från dagordningen.

Jag tror att denna fråga just vid den stora nya tillväxten har blivit så mycket viktigare och mer påträngande att den kräver sin lösning, eftersom vi ställs inför frågor om den ömsesidiga förbindelsen mellan den gamla, teoretiskt skolade, stålsatta generationen och det nu tillkomna talrika unga proletariatet. Och vi måste just nu med mycket speciell kraft och eftertryck betona att om de förhållanden, som resolutionen från den 5 december hänvisar till, skulle utvecklas vidare, då finns det en hotande fara för bägge grundfaktorerna i partiet, såväl för den äldre generationen som för det unga proletariatet. Det är bara sett i detta perspektiv som centralkommitténs varningar från den 5 december får en mening.

Kamrater! Ingen av oss kan eller vill få rätt gentemot partiet. Till syvende och sist har partiet alltid rätt, eftersom partiet är det enda historiska verktyg som är proletariatet givet för lös-

ningen av dess uppgift. Jag har redan sagt att inget är lättare än att förklara att hela denna kritik, alla dessa förklaringar, varningar, protester har varit en enda stor villfarelse. Men jag, kamrater, kan inte avge denna förklaring, för jag tänker inte på det sättet. Jag vet att man inte kan få rätt gentemot sitt parti. Rätt har man bara tillsammans med partiet och på partiets väg, ty andra vägar till förverkligande av den riktiga uppfattningen har historien inte givit.

Engelsmännen har ett historiskt talesätt: rätt eller orätt, men det är *mitt* land. Med ännu större historisk rätt kan vi säga: oavsett om partiet stundtals har orätt i enskilda, konkreta delfrågor, *är det mitt parti*. Och om jag här enligt mångas uppfattning förgäves har påmint om det ena eller andra, och om jag enligt mångas mening utan grund har skildrat den ena eller andra faran, är jag själv av den uppfattningen att jag har uppfyllt min plikt gentemot mitt parti, eftersom jag har varnat för det som jag betraktade som en fara.

Det väntar oss ännu större svårigheter, och jag tror, att som goda sammansvetsade bolsjeviker kommer vi att marschera tillsammans tills vi har övervunnit dem. Det är egentligen löjligt att här avge personliga förklaringar, men jag hoppas att jag, om det skulle bli på det sättet, kommer att vara den *siste* soldaten på den sista bolsjevikiska barrikaden.

Jag tror emellertid att historien kommer att bespara oss en sådan prövning, och att vi kämpande kommer att övervinna våra fiender. Likväl kommer det att finnas svårigheter, tillräckligt stora svårigheter. Och jag ser det för ögonblicket som min plikt, som en medlem som vet att partiet till syvende och sist har rätt, men att partiets uppfattning också utarbetas med hänsyn till de röster som vid ett visst givet tillfälle *avviker* från partiets ledande kretsar, och jag förklarar *att resolutionen från den 5 december* för stunden, när vi har tagit in 200 000 nya medlemmar, *inte har förlorat sin betydelse*. Den har tvärtom fått en vidgad betydelse, och om vi under påverkan av det överdrivna angreppet på den ”småborgerliga tendensen” kommer att skjuta

den i bakgrunden, då kommer vi att begå ett fel som kommer att framkalla nya svårigheter, nya komplikationer i partiet. Vi är alla intresserade av att svårigheterna reduceras till ett minimum.

Och om den ena eller andra villfarelsen nu verkligen fanns – jag är personligen, som alla andra, alltid beredd att stå till svars för dessa villfarelser – har dock ingen rätt att betrakta dessa villfarelser som att de med eller utan förmedling har som mål att undergräva partiets enhet, styrka eller disciplin (bifall).

Inte bara den enskilde medlemmen, utan också själva partiet kan begå fel. Sådana fel är, enligt min uppfattning, enskilda beslut av den trettonde kongressen, som jag vad gäller enskilda delar håller för oriktiga och orättfärdiga. Det finns emellertid inga partibeslut, vare sig oriktiga eller orättfärdiga, som kan rubba vår gränslösa hängivenhet för partiet eller vår vilja att under alla omständigheter böja oss för partidisciplinen.

Och om partiet har fattat ett beslut som en eller annan av oss anser var ett orättfärdigt beslut, då säger han: rätt eller orätt, men det är mitt parti, och jag bär med mig följderna av dess beslut intill slutet! (bifall).”

Diskussionen på kongressen fördes efter de linjer som partiledningen tidigare hade fastslagit (partiets enhet, ledningens auktoritet) och kongressen krävde av oppositionen att den skulle bekänna sina fel.

Oppositionen nekade, som framgår av Trotskijs tal, att göra detta och kongressen antog därefter enhälligt en resolution som förutom en rad krav och beslut, som varje kommunist *måste* rösta för, dessutom innehåller fördömandet av oppositionen som ”småborgerligt opportunistisk” och *beslut om förnyelse av krigskommissariatet och de kommunistiska cellerna i den röda armén*.

Det sista beslutet måste Trotskij känna som en onödig kränkning från partiledningens majoritet, eftersom hans kritik på alla huvudpunkter var riktig och bekräftad av resolutionen från den 5 december 1923.

Det blev nu tydligt också i internationell skala att partiled-

ningens majoritet nu försökte försvaga och isolera Trotskij både inåt och utåt.

På Kommunistiska Internationalens femte världskongress i juli 1924 valdes Trotskij in i kongressens presidium, men Kamenev, Zinovjev och andra förde en hård kamp mot honom och oppositionen på kongressen.

Trotskij teg om detta.

Kongressen antog de av Zinovjev och andra framlagda resolutionerna, men likväl valde *kongressen* in Trotskij i Kominterns framtida ledning, även om han bara blev en av många suppleanter, och när presidiet och *suppleanterna* senare vid ett gemensamt möte besatte de olika utskotten, utslöt det valda presidiet Trotskij från varje utskottsarbete.

Trotskij's böcker kom fortfarande ut på det statliga förlaget, men varje bok blev en anledning till ny kamp och strängare förhållningsregler för författaren. Jag ska i en senare broschyr beskriva ett par av dessa böcker, "Om Lenin" och "Oktober 1917", mot vilka Zinovjev och Kamenev, som var ledande i kampen mot Trotskij fram till år 1926, förde en våldsam kampanj.

Oppositionen förstummades internationellt. Informationsmaterialet förde efter hand bara med sig angreppen på oppositionen, speciellt på Trotskij, *samtidigt som oppositionen inte längre fick någon plats för försvar*, i bästa fall kom där nu och då lösryckta brottstycken av vad de sagt och skrivit.

Komintern skickade 1926 ut ett betydande material för information till de kommunistiska partierna, men det saknade sammanhang. Det är hur som helst av betydande intresse, och jag återkommer till det i nästa broschyr.

Köpenhamn i november 1936

Marie Nielsen